

*Кальна А. В.,**ад'юнкт кафедри публічного управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ*

ПРИНЦИПИ ТА СТРУКТУРА ПРОВАДЖЕНЬ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти структури проваджень у справах про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу, а також вироблення пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства й адміністративної діяльності публічної адміністрації. Виділено стадії проваджень у справах про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу, зокрема: перша стадія – адміністративне розслідування; друга стадія – розгляд справи про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу; третя стадія – перегляд постанови по справі про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу; четверта стадія – виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу.

Визначається, що Зазначена категорія справ переважно розглядається в скорочений термін, а саме судом у триденний строк після одержання протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Проте деякі справи про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу розглядаються п'ятнадцятиденний строк після одержання протоколу. Зазначена диференціація строків розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу визнана недоцільною, а тому запропоновано їх уніфікувати та визначити єдиний строк розгляду зазначених справ.

Ключові слова: вибори, виборчий процес, адміністративне правопорушення, адміністративна відповідальність, поліцейська діяльність, протидія правопорушенням.

Вступ. У законодавстві України передбачено декілька видів юридичної відповідальності за порушення виборчих прав громадян залежно від галузевої приналежності: конституційна, адміністративна і кримінальна. Аналіз статистичних даних свідчить про збільшення росту адміністративних правопорушень у цій сфері. Так під час проведення позачергових виборів народних депутатів України 21 липня 2019 року у Єдиному реєстрі судових рішень було розміщено інформацію про 2 680 рішень районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів у справах про притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу.

Вагоме місце у системі публічно-правового забезпечення виборчого процесу нормам адміністративного права, які в умовах сьогодення переживають стан подальшого розвитку. Це пов'язано з тим, що після здобуття Україною незалежності йде постійний процес зміни виборчого законодавства, на що мають реагувати теорія і практика адміністративного права, з метою розвитку, уточнення і забезпечення реалізації конституційно-правових норм. Належне забезпечення виборчого процесу є провідною пробле-

мою сьогодення, оскільки порушення цього права призводить до сумнівів у легітимності публічної влади в Україні.

Стан дослідження. Окремі аспекти, які так чи інакше стосуються правового забезпечення виборчого процесу, були предметом дослідження таких науковців, як І. Баранов, С. Бурда, О. Волошук, В. Гайдук, Д. Голосніченко, Я. Давидович, Н. Карпачова, В. Ковтунець, О. Колесников, В. Колесниченко, В. Кравченко, А. Кушниренко, І. Луговий, О. Нельма, О. Осадчук, В. Плукар, М. Смокович, В. Співак, М. Ставнійчук, П. Стецюк, В. Стукаленко, Г. Циверенко, О. Чупахін, В. Шаповал, І. Шкурат, Н. Янюк та ін. Проте, вони лише розкрили окремі аспекти адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу, але не здійснили комплексний аналіз здійснення проваджень у справах про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу. Саме ці обставини визначають актуальність і вибір теми статті, її науково-практичну значущість.

Метою статті є з'ясування та узагальнення теоретичних і практичних аспектів структури проваджень у справах про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу, а також вироблення пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства й адміністративної діяльності публічної адміністрації.

Виклад основних положень. У теорії адміністративно-деліктного права і процесу виділяють два види проваджень у справах про адміністративні правопорушення звичайне та спрощене. Звичайне провадження відбувається за більшістю справ і досить детально регламентовано чинним законодавством.

Даний вид проваджень передбачає складання протоколу; визначає можливість застосування запобіжних заходів; детально регламентує права і обов'язки учасників провадження; деталізує порядок розгляду самої справи про адміністративне правопорушення, з встановленням фактів, обставин та вивченням доказів [1].

На відміну від звичайного, спрощене провадження відбувається при вчиненні відносно невеликої кількості адміністративних правопорушень, що визначається на підставі ст. 258 КУпАП [2, с. 84–85]. У відповідності до зазначеної норми протокол про адміністративне правопорушення не складається у випадку вчинення правопорушень розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції.

Це означає, що якщо уповноважені посадові особи органів Національної поліції мають право розглядати справу про адміністративне правопорушення на підставі ст. 222 КУпАП, то на місці вчинення правопорушення необхідно виносити постанову в справі про адміністративне правопорушення без складання протоколу.

Також протокол про адміністративне правопорушення також не складається у випадках: вчинення адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі, а також порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису) [3].

У разі вчинення адміністративних правопорушень у сфері виборчого процесу, відповідальність за які встановлюється статтями 212⁻⁷, 212⁻⁸, 212⁻¹⁰, 212⁻¹², 212⁻¹³, 212⁻¹⁴, 212⁻¹⁹, 212⁻²⁰, 212⁻²²-212⁻²⁴ КУпАП, мова йде про здійснення саме звичайного провадження, яке охоплює всі передбачені законодавством стадії здійснення такого провадження.

Зазначені провадження у справах про адміністративні правопорушення мають здійснюватися поліцією з дотриманням основних принципів які у свою чергу витікають із завдань юрисдикційної діяльності органів державної влади [4, с. 65–72] та є конкретизацією і розвитком тих основних правових засад і принципів, що закріплюються у Конституції України.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу має здійснюватися на підставі таких принципів як:

- законність, який полягає у суворому дотриманні встановлених законодавством правил, а тому до відповідальності можуть бути притягнені тільки особи винні у вчиненні протиправних діянь з дотриманням норм матеріального та процесуального права;

- оперативність, що полягає у динамічності адміністративно-юрисдикційної діяльності при здійсненні проваджень у справах про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу, яка обумовлюється встановленням точних строків здійснення процесуальних дій у справах про адміністративні правопорушення, прийняття у них постанов про накладення адміністративних стягнень та їх виконання [5, с. 7];

- безпосередність, яка забезпечується тим, що орган чи посадова особа, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу, самостійно оголошують про початок розгляду справи, роз'яснюють права і обов'язки учасникам розгляду справи, заслуховують пояснення, досліджують докази, оголошують винесену постанову негайно після закінчення розгляду справи тощо;

- публічність, що передбачає застосування уповноваженими суб'єктами законодавства для забезпечення інтересів держави та від її імені держави, тому справи про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу розглядаються офіційно, а провадження в таких справах мають публічний характер;

- гласність, яка полягає в тому, що справи про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу розглядаються відкрито та в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, а також цей принцип обумовлює право учасників провадження знайомитися з матеріалами справи про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу;

- встановлення об'єктивної істини, що визначає необхідність встановлення фактичних обставин справи і оцінки наявних у матеріалах справи доказів;

- диспозитивність, яка надає можливість учасникам провадження у справі про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу вільно розпоряджатися своїми процесуаль-

ними правами щодо подання заяв та клопотань, ознайомлення з матеріалами справи, користування послугами перекладача, оскарження постанови у справі.

- змагальність, яка передбачає наділення учасників провадження у справі про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу рівними процесуальними правами та свободою щодо вибору передбачених законодавством доказів і засобів доказування [6, с. 14].

Дотримання зазначених принципів дозволяє досягти основні завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу до яких відносяться: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи; вирішення її згідно із законом; забезпечення виконання винесеної постанови; виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню адміністративних проступків, які посягають на виборчі права громадян; попередження правопорушень; виховання громадян в дусі точного дотримання законодавства; зміцнення законності у сфері виборчого законодавства [7].

Послідовність провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері виборчого законодавства органами чи посадовими особами, уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення, визначається КУпАП та іншими законодавчими актами.

Зазначена послідовність утворюється сукупністю стадій провадження, які являють собою його внутрішню структуру. У зазначених стадіях існують певні особливості адміністративно-процесуальної діяльності, оскільки вони мають своє процесуальне призначення та закріплення у відповідних адміністративно-процесуальних нормах. Можливо зазначити, що в них знаходиться своє вираження власне адміністративне провадження в його сучасному вигляді [8].

На підставі аналізу наукових джерел, можливо погодитись з позицією, що стадіям провадження у справах про адміністративні правопорушення характерні наступні ознаки: вони є самостійними частинами провадження, які мають свої специфічні завдання; їм притаманне особливе коло учасників провадження; сукупність юридичних дій, які здійснюються у певній логічній послідовності і в установлених часових рамках, завершується прийняттям рішення спеціально передбаченої форми [9].

Самі ж стадії науковцями пропонується визначати по різному. Зокрема, В.К. Колпаков виділяє та надає характеристику наступним стадіям проваджень стадій у справах про адміністративні правопорушення: порушення справи; розслідування справи; розгляд справи; винесення постанови; перегляд постанови; виконання постанови [10, с. 410–412].

На відміну від нього, Д.М. Бахрах виділяє провадження лише чотири стадії, а саме: адміністративне розслідування; розгляд адміністративної справи; перегляд постанови; виконання постанови [11, с. 12]. Аналогічну позицію можливо також зустріти і в інших наукових джерелах, де стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення визначають наступним чином: порушення справи; розгляд і вирішення справи; оскарження і опротестування постанови у справі; виконання постанови у справі [8, с. 432].

Також зустрічаються пропозиції щодо виділення чотирьох основних стадій, до яких відносяться також окремі етапи провадження у справах про адміністративні правопорушення:

1. Порушення справи про адміністративне правопорушення і адміністративне розслідування (включає такі етапи

як: порушення справи; встановлення фактичних обставин по справі; процесуальне оформлення результатів розслідування; направлення протоколу для розгляду в суд).

2. Розгляд справи про адміністративне правопорушення (підготовка матеріалів до розгляду; аналіз суддею зібраних матеріалів, обставин у справі; винесення постанови суддею).

3. Перегляд постанови у справі (оскарження (опротестування) постанови; перевірка законності постанови; прийняття остаточного рішення).

4. Виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення, що посягає на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення (звернення постанови до виконання; безпосереднє виконання) [7, с. 168].

Висновки. Останній з наведених підходів вбачається найбільш вдалим при визначенні стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення. Тому при визначенні стадій проваджень у справах про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу пропонується виділяти наступні:

Перша стадія – адміністративне розслідування: а) порушення справи про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу; б) встановлення фактичних обставин у справі про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу; в) процесуальне оформлення результатів розслідування справи про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу; г) направлення матеріалів для розгляду за підвідомчістю.

Друга стадія – розгляд справи про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу: а) підготовка справи до розгляду і заслуховування; б) заслуховування справи про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу; в) винесення постанови справи про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу; г) оголошення постанови та вручення її копії.

Третя стадія – перегляд постанови по справі про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу: а) оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу; б) перевірка законності постанови по справі про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу; в) винесення рішення за результатами оскарження постанови; г) реалізація рішення;

Четверта стадія – виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу: а) звернення постанови до виконання; б) безпосереднє виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу.

Зазначена категорія справ розглядається в скорочений термін, у відповідності до ст. 277 КУпАП, справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 212⁷ – 212²⁰ КУпАП розглядається судом у триденний строк після одержання протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Проте справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 212²² – 212²⁴ КУпАП розглядаються п'ятнадцятиденний строк після одержання протоколу. Зазначена диференціація строків розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу є недоцільною, а тому пропонується їх уніфікувати та внести зміни до частини другої ст. 277 КУпАП, де передбачити, що

правопорушення, передбачені статтями 212⁷–212²⁴ КУпАП, розглядаються протягом трьох днів.

Література:

- 1 Spivak M., Pluhaty M., Kochubei L., Nekriach A., Matchuk S. Features of public electoral administration in situation of pandemic. *Amazonia Investiga*. 2021. Volume 10. Issue 47. P. 54–61.
2. Адміністративна відповідальність : курс лекцій, за ред. О. В. Кузьменко. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 568 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
4. Коренев А. П. Нормы административного права и их применение. Москва, 1978. 144 с.
5. Колонтаевский Ф. Е. Производство по делам об административных правонарушениях : учебное пособие. Москва : МССШМ МВД СССР, 1985. 26 с.
6. Масленников М. Я. Порядок применения административных взысканий. Практическое руководство. Тверь : “Прометей”. 1995. 224 с.
7. Луговой І. О. Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Київ. 2007. 226 с.
8. Административное право / под. ред. Ю. М. Козлова, Л. Л. Попова. Москва. 2000. 524 с.
9. Якимов А. Ю. Административно-юрисдикционный процесс и административно – юрисдикционное производство. *Государство и право*. 1999. № 3. С. 5–10.
10. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
11. Бахрах Д. Н., Ренов Э. Н. Производство по делам об административных правонарушениях. Москва, 1989. 355 с.

Kalna A. Principles and structure of proceedings in cases of administrative offenses in the field of the election process

Summary. The article examines the theoretical and practical aspects of the structure of proceedings in cases of administrative offenses in the field of the election process, as well as the development of proposals and recommendations for improving the legislation and administrative activities of the public administration. Stages of proceedings in cases of administrative offenses in the field of the election process are distinguished, in particular: the first stage – administrative investigation; the second stage – consideration of a case on an administrative offense in the field of the election process; the third stage – review of the resolution in the case of an administrative offense in the field of the election process; the fourth stage is the implementation of the resolution on the case of an administrative offense in the field of the election process.

It is determined that the specified category of cases is preferably considered in a shorter period of time, namely by the court within three days after receiving the protocol on the administrative offense and other case materials. However, some cases of administrative offenses in the field of the election process are considered within a fifteen-day period after receipt of the protocol. The specified differentiation of terms of consideration of cases on administrative offenses in the field of the election process was recognized as inappropriate, and therefore it was proposed to unify them and determine a single term of consideration of the specified cases.

Key words: elections, election process, administrative offense, administrative responsibility, police activity, combating offenses.